

Deciziile arbitrale internationale : cazul « Rainbow Warrior »

Lect.univ.dr. Mihai Floroiu
Lect.univ.dr. Cristina Otovescu

En 1985, le « Rainbow Warrior », appartenant à l'organisation écologiste Greenpeace, mouille à Auckland, en Nouvelle Zélande dans le but d'emmener autres navires dans l'archipel de Mururoa, afin de manifester contre les essais nucléaires français. Cependant, la DGSE sabote le navire et de ce fait il résulte la mort du photographe portugais Fernando Pereira qui se trouvait à bord. Ceci donne naissance à un différend international entre la France et la Nouvelle-Zélande. Suite à l'abandon par la France de sa déclaration de juridiction obligatoire en 1974, la CIJ n'est pas compétente pour résoudre le cas. Les parties sollicitent alors au Secrétaire Général de l'ONU un règlement obligatoire, qui a mené à l'établissement d'un tribunal arbitraire pour la solution de la cause. Présentation du cas d'espèce et des apports juridiques des décisions arbitrales en droit international.

1. Faptele, pe scurt

La 10 iulie 1985, vasul Rainbow Warrior, apartinand organizatiei ecologiste Greenpeace, se afla in portul neo-zeelandez Auckland, in vederea organizarii unei actiuni de protest in arhipelagul Mururoa impotriva testelor nucleare franceze efectuate in zona. Pentru a impiedica aceasta actiune, doi ofiteri ai Directiei Generale de Siguranta a Statului Francez (DGSE), Comandantul Alain Mafart si Capitanul Dominique Prieur, saboteaza vaporul, care se scufunda. Din nefericire, la bordul vasului se afla un fotograf al organizatiei, portughezul Fernando Pereira. Agentii care au efectuat actiunea de sabotaj au fost arestati de politia neo-zeelandeza, ca urmare a unei serii de indicii lasate de acestia la fata locului.

Arestarea celor doi ofiteri francezi de catre autoritatile neo-zeelandeze a dus la nasterea unui diferend international intre Franta si Noua Zeelanda. Factorul agravant in aceasta criza consta insa in imposibilitatea de solutionare de catre Curtea Internationala de Justitie, ca urmare a renuntarii din partea Frantei, inca din 1974, la propria declaratie privind jurisdicia obligatorie a Curtii. In acest context, partile au solicitat Secretarului general al ONU de la acea vreme, Javier Perez de Cuellar, emiterea unei decizii obligatorii pentru parti in vederea solutionarii cauzei. Aceasta decizie a fost luata in anul 1986 si a permis instaurarea unui mecanism de solutionare a diferendului franco-neo-zeelandez.

Prin aceasta decizie, Noua Zeelanda a beneficiat de o dubla reparatie, pe de o parte sub forma unor scuze oficiale prezentate de catre Republica Franceza, iar pe de alta parte, sub forma unei reparatii pecuniare in valoare de 7 milioane USD ca daune si interese. La data de 9 iulie 1986, cele doua State semneaza trei acorduri bilaterale internationale, sub forma unui schimb de scrisori.

2. Decizia Secretarului General al Națiunilor Unite

Secretarul General al Națiunilor Unite a fost nevoit să analizeze îndeaproape faptele enunțate și să ia o decizie care să asigure atât repararea prejudiciului suferit de către un subiect al Dreptului Internațional, precum și garantarea executării acestei decizii de către părțile implicate. Astfel, analizând pretențiile Noii Zeelande și ale Franței, decizia a avut, în linii mari, următorul conținut :

Obligarea Franței, la solicitarea Noii Zeelande, la prezentarea unor **scuze oficiale**, formale și fără rezerve pentru atentatul comis prin violarea dreptului internațional public ;

Plata de către Franța a unei **indemnizații** pentru prejudiciul suferit de către Noua Zeelandă, sub formă de daune și interese. Deși părțile sunt de acord cu principiul acestei indemnizații, ele au o accepțiune diferită cu privire la valoarea acestuia. Astfel, Noua Zeelandă consideră că indemnizația datorată de Franța nu trebuie să fie mai mică de 9 milioane USD, în timp ce partea franceză consideră că această reparatie nu trebuie să fie mai mare de 4 milioane USD. Secretarul General al ONU a fixat valoarea despăgubirii la suma de 7 milioane USD, pe care guvernul francez a plătit-o Noii Zeelande.

Chestiuni comerciale : Autoritățile neo-zeelandeze au susținut că, urmare a unor acțiuni întreprinse sau prevăzute a fi întreprinse de Franța, acest diferend atinge și sfera comercială. Astfel, deși Franța a negat existența acestor acțiuni, era dispusă să își asume o serie de angajamente comerciale în raport cu Noua Zeelandă. Astfel, Secretarul General a considerat că Franța nu trebuie să se opună continuării importurilor de unt neo-zeelandez în Marea Britanie în 1987 și 1988, în limita cotelor impuse de Comisia Comunităților Europene, cu condiția ca acestea să nu le depășească pe cele impuse în documentul COM(88) 574 din 6 octombrie 1983, respectiv 77.000 tone în 1987 și 75.000 tone în 1988. Totodată, Franța a fost obligată să nu ia măsuri ce ar fi putut aduce atingere bunei executii a acordului între Noua Zeelandă și Comunitățile Europene în domeniul comerțului cu carne de oaie, berbec și capra, intrat în vigoare la 20 octombrie 1980 și completat prin schimb de scrisori la 12 iulie 1984.

Arbitraj internațional : Guvernul Noii Zeelande solicită totodată implementarea unui mecanism menit să asigure supunerea oricărui diferend rezultat din aplicarea deciziei Secretarului general al ONU. Astfel, a fost instaurat un sistem care obligă părțile să încheie un acord privitor la interpretarea sau aplicarea dispozițiilor deciziei în cauză, în virtutea căruia, în absența unei soluții diplomatice convenabile pentru ambele părți, acestea se obligau să supună acest diferend spre soluționare unui tribunal arbitral internațional în condițiile următoare :

- fiecare guvern numește un membru al tribunalului, în termen de 30 de zile de la solicitarea scrisă a unuia dintre cele două guverne de supunere a diferendului tribunalului arbitral ;

- după 60 de zile, cele două guverne aveau obligația de a numi, împreună, un al treilea arbitru, care să asigure președinția tribunalului ;

- daca partile nu respectau aceste conditii sau nu ajungeau la o concluzie, Secretarul General al ONU urma sa faca numirile necesare, in baza consultarii celor doua guverne. Tribunalul urma sa decida cu majoritate absoluta iar deciziile acestuia erau obligatorii pentru parti.

Indemnizatii in favoarea familiei fotografului mort : Franta a asigurat guvernul Neo Zeelandez cu privire la existenta acesteia, Secretarul General considerand drept suficiente asigurarile date de autoritatile franceze in concluziile scrise prezentate.

Situatia celor doi agenti ai serviciilor secrete franceze a fost elementul care a cauzat cele mai mari divergente intre parti in tentativa lor de solutionare bilaterala a diferendului si care le-a obligat sa supuna speta spre solutionare de catre Secretarul General al ONU. Astfel, guvernul francez a solicitat repatrierea imediata a celor doi ofiteri francezi, in contextul in care Franta prezinta scuze oficiale si formale Noii Zeelanda si ii varsa acesteia si o suma de bani pentru compensarea prejudiciului suferit. Totodata, autoritatile franceze considera ca incarcerarea celor doi agenti in Noua Zeelanda nu este justificata, in masura in care acestia au actionat in virtutea unui ordin militar, fiind in misiune. Noua Zeelanda, pe de alta parte, considera ca sabotarea vasului « Rainbow Warrior » nu constituie doar o violare a dreptului international, ci si o violare grava a dreptului intern neo-zeelandez, pentru care cei doi ofiteri au fost de fapt condamnati la pedepse cu inchisoarea de catre o instanta neo-zeelandeza. Astfel, se considera ca punerea in libertate a celor doi agenti aduce atingere directa integritatii sistemului judiciar neo-zeelandez. De aceea, singura posibilitate acceptata de autoritatile de Auckland pentru ca cei doi agenti sa fie transferati in afara teritoriului neo-zeelandez, era ca acestia sa fie incarcerati in alta parte. Franta considera ca nu exista nici o dispozitie a dreptului sau intern sau a dreptului international care sa-i oblige pe cei doi ofiteri sa efectueze pedeapsa in Franta sau sa oblige Statul francez sa ii judece din nou pe acestia odata repatriati.

Astfel, Secretarul General al ONU a fost solicitat de cele doua parti, ajunse in impas, sa solutioneze diferendul. Decizia acestuia, care a avut o serie de implicatii deosebit de importante in domeniul dreptului international, a reusit sa concilieze opiniile divergente ale celor doua parti implicate in diferend.

In consecinta, Noua Zeelanda a fost obligata sa transfere agentii francezi autoritatilor militare franceze, care aveau obligatia de a-i transfera apoi pe cei doi intr-o instalatie militara franceza pe o insula izolata, in afara Europei, pe o perioada de trei ani. In acest rastimp, celor doi ofiteri le era interzisa plecarea de pe insula, cu exceptia acordului expres intre parti, iar persoanele cu care acestia puteau lua contact erau personalul militar sau asimiliat din cadrul bazei militare si persoanele apropiate agentilor (rude si prieteni). Totodata, le era interzis contactul cu presa si accesul la orice mijloc de comunicare.

Pentru a garanta buna executare a acestor dispozitii, Guvernul francez era obligat ca la fiecare trei luni sa informeze autoritatile neo-zeelandeze si pe Secretarul General al ONU, pe cale diplomatica, cu privire la situatia celor doi agenti si la modul in care sunt respectate conditiile prezentate mai sus. Totodata, autoritatile neo-zeelandeze aveau dreptul de a solicita vizitarea de catre un tert

agreat de ambele parti a instalatiilor in cauza si a conditiilor de executare a obligatiilor asumate.

Astfel, cei doi agenti francezi au fost transferati pe insula Hao din Polinezia Franceza, unde exista o baza militara franceza. Ulterior, inainte de scurgerea termenului de trei ani in decursul caruia cei doi agenti nu puteau parasii baza militara din insula Hao, acestia au fost repatriati in Franta, unul din cauza de risc asupra vietii, celalalt pentru motive ce tineau de sanatate, drept pentru care Noua Zeelanda a solicitat solutionarea acestui diferend, considerat o violare a deciziei Secretarului General al ONU, de catre un tribunal arbitral, instaurat in conformitate cu cele prezentate mai sus.

Astfel, la 30 aprilie 1990, tribunalul arbitral format din Eduardo Jiménez de Aréchaga – Presedinte, Sir Kenneth Keith si Prof. Jean-Denis Bredin, membri, a decis ca Franta s-a facut vinovata de violarea substantiala a obligatiilor asumate fata de Noua Zeelanda cand a permis repatrierea celor doi agenti fara a incerca sa obtina, cu buna credinta, acordul prealabil al autoritatilor neo-zeelandeze si a considerat ca este obligata sa plateasca Noii Zeelande o suma de bani cu titlu de indemnizatie pentru nerespectarea obligatiilor asumate, sub forma constituirii unui fond destinat promovarii unor relatii amicale stranse intre cetatenii celor doua State, la care Franta a trebuit sa participe cu o contributie initiala de 2 milioane USD.

3. Implicatii juridice ale deciziei Secretarului General al ONU

Speta in sine, cat si evolutiile prezentate succint in randurile de mai sus, ne permit extragerea, pe scurt, a implicatiilor juridice pe care aceasta decizie le-a avut in materia dreptului international public.

Astfel, este operata o clasificare a faptelor ilicite in dreptul international, odata ce se face distinctia clara intre faptul ilicit *instantaneu* (sabotarea vasului apartinand Greenpeace) si faptul ilicit *continuat* (repatrierea si neintoarcerea celor doi agenti pe insula Hao).

Totodata, se efectueaza o punere in aplicare a raspunderii internationale, sub forma unor reparatii, care poate fi ordonata pentru un prejudiciu moral (nematerial) si poate lua forma unei compensatii financiare si a unei satisfactii morale. Astfel, Secretarul General al ONU a dispus atat o reparatie materiala sub forma unei compensatii financiare, cat si o satisfactie morala, sub forma unor scrisori oficiale de scuze. Totodata, constatam faptul ca satisfactia pentru un prejudiciu moral poate lua diverse forme, de la condamnarea Statului vinovat, pana la constatarea caracterului ilicit al faptului comis de acesta care poate fi, in sine, o forma rezonabila de satisfactie.